

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumato-graphia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput V

urn:nbn:de:bsz:31-97032

nam imitatur fulgore. Sunt & alii qui non minori quam centum passuum interstitio lucem emittunt: neque tamen à toto corpore illa, sed juncturis. In Hispania novi orbis musca fertur scarabei magnitudine, vagini pennis, Cocujus nomine; cujus oculi noctem illuminant, ut cerea candela pro lucerna sit noctu ambulantis, pro ellychnio in cubiculis, ad cujus lumen legi scribique possit; nec tantum vivæ sed & mortuæ. Quidam enim funiculos ex istis candelis faciunt, colloque appensis sibi prælucent ad iter faciendum. Causa vero non in ignem lambentem conjicitur, sed in humoribus animalium in percussione; quædam in se lucens aliquid habere creduntur. Certe cicindulæ inclusæ pugno, si per rimam in maxime tenebrosa nocte aspexeris, lucem emittunt. *Reischius* ait, Pisces squammis partem comprehendere igneas, quarum beneficio luceant. Delphini exemplum comprobare videtur. Noctæ enim aureus apparet, cum in tergo sit caruleus, in lateribus viridis, ventre albus. *Reischius in Margarita Philosoph.* Claudat hoc caput portentum quod anno M. XCIII. accidit. Eo enim pridie nonas Aptilis circa diluculum stellæ per plures simul cecidisse in terram visæ sunt. Inter has cum unam Maximus quidam in Francia stuperet, & notato loco aquam superfudisset, fumum cum fervoris sono inde exire magis stupuit. *Lycob.*

CAPUT V.

DE FULGURE, FULMINE & TONITRU.

Generationem Tonitru penitus qui inspicere voluerit, Chymicos consulat. Quoties enim cunque Sali-petræ Sulphuris accessit portio, ingens editur strepitus; & aurum fulminans majore ferri impetu dicemus. Notum etiam ex Nitro, Sulphure, Calce viva & Bituminibus si fiant mixturæ, humidi aspersione accendi.

di posse. Similis hic res agitur. Nam ubi vapores sulphurei & nitrosi tempore æstivo, à calore Solis, flantibus præcipue ventis meridionalibus, sursum eleuantur, à ventis oppositis ununtur atque densantur, ob peculiarem accenduntur repugnantiam hinc & sonus oritur & coruscatio. Cælo sereno audita fuisse Historiæ tradunt. *Senec. natural. l. 2. cap. 30.* Ætæ aliquando multo igne abundavit: ingentem vim arenæ urentis effudit. Involutus est dies pulvere, populosque subita nox terruit. Illo tempore ajunt plurima fuisse tonitrua & fulmina: quæ concursu aridorum facta sunt non nubium, quas in tanto æris ardore nullas fuisse verisimile est. Fulmen in tetram usque interdum fertur, tum quia vehementi è nube ejicitur impetu, tum quia bene coherentè & compacta constat materia: nunquam tamen quinque pedibus altius descendere in terram auctor est *Plinius l. 2. c. 55.* Effectus ejus miri. Dolia exhauriuntur intraçtis operimentis, nulloque alio vestigio relicto. Aurum & æs & argentum liquantur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem sigoo ceræ. *Plin. l. 2. c. 51.* Expertus id Lucius Scipio, cum aurum in viminea cista haberet. Marcia Princeps Romanorum ista gravida partu evaninato, ipsa citra aliud ullum incommodum vixit. Causa in raritate & crassitie ponitur. Facilius illa penetrat, hæc quia difficilior magis lædit. *Arist. 3. Meteorol. c. 1.* Fracto interdum dolio stat vinum; causa est, quia calor fulminis exteriores vini condensat partes, ut vinum quasi pelli inclusum stare videatur; *Sennert. l. 4. Epitom. c. 2.* triduum hunc non durare regionem. *Senec. quæst. natur. l. 2. c. 1.* author est. Maxime mirandum quod refert *Meurerus in Comment. Meteorol.* Ministrum quendam ita subito ex oculis hominum, in via qua Lipsia itur Torgam abreptum, ut nunquam apparuerit postea. Mox tangendi adeò hebetantur, ut nec tonitru, nec horrendos persentiscant fragores. Id in Germanicis bellis Equitum magistro Severo, imperante Juliano usû venit. Acer primo & insignis fato urgente commacruit, Laurum, vitulum maximum, aquila-

lam non tangi tradit *Plinius*, ficum *Rhodiginus* adungit, & amaritudini acceptum refert. *Rhodig. Antiqu. l. 3. c. 29.* Ideo *Tiberius Cæsar*, ut habet *Suetonius in ejus vita* tonitrua metuens turbatiore cælo, Coronam lauream capite gestabat, & ob id tradente *Columella* gallinæ cubanti laureæ ramulos subjiciunt. Ideo tentoria Imperatorum ex pellibus vituli marini fieri solebant. Et scribit *Suetonius Augustum* adeo expavisse fulmina, & tonitrua, ut easdem semper secum portaret. Severo Imperatori ex eadem materia lectica ad eosdem usus. Narrat tamen *Vicomercatus ad 3. Meteor. c. 10.* Laurum aliquando de cælo tactam. *Conimbricenses* vero fictitiam hanc immunitatem existimant, nisi quod naturæ quodam instinctu fulmina prædicantur ab illis. De Lapide fulmineo sub testis aservato, herbis & candelis celebrioribus festis lustrali aqua expiatis, Campanarum pulsu, non est opus, ut multa dicam. Superstitiosa hæc esse quis non viderit? Quidam eorum dicunt (*Remig. l. 1. Damonol. c. 26*) irritum & inefficacem esse campanarum sonum, si quæ ex illis cum lustratur, ex Sacerdotis concubina fuerit nuncupata. Quod si sonitus ille aërem rarefacit (quod tamen absolute dictum falsum est: Nam nec nebulas nobis propinquiore dispasat, nec recta sursum volat, sed per fenestras certis in locis oblique cogitur, nec ad nubem pervenit) satius esset tormenta explodi, majorisque campanas tantum moveri. Feles, Canes & Capras magis illorum obnoxios ictibus, observatio dedit sedula. Hinc, si in patente cum homine canis versetur campo, retritrus ipsius implicatur pedibus. Causam in halitus ex animalium horum corporibus exhalantes conjicit *Cl. Bartholinus*, quos tanquam materiam cognatam, & nutrimentum aliquod, fulminei spiritus, fores præfertim si pateant, ut libere in aërem ferantur, sequuntur. Hinc feles in limine tanguntur sæpissime. Canes autem odoros esse, odoras & capras, quis est qui nesciat? Feles in tanta copia per poros effundere eosdem, ut & homines quidam ad illorum præsentiam deliquim patiantur, & generosiores Equissi in curru abscondantur.

domi, sic
docuit. Hy
fere nulli
meo temp
prop. inq
fulminam
nem exat
frigra cor
Seperenti
mies ex
tis cardan
fulmina,
Iosiph
Philosof
cullus i
minatri
Epist. i
irrotun
dem frig
mixta fr
villam

V Enco
te
fider aut
ficcantem
irrigata &
Terra enim
expler sic
nulla exhal
pennit, ej

dantur, sudorem anxie emittant, experientia ipsa nos docuit. Hyeme raro fiunt Tonitrua. Paucæ enim & fere nullæ calidæ attolluntur exhalationes: meminit tamen tempore Alexandri Curtius lib. 8. de Alex. Erat prope, inquit, continuus cæli fragor, & passim cadentium fulminum species viscebatur. Tum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Imbrem vix frigoris concreto gelu astrinxerat. Olaus lib. 1. cap. 6. in Septentrionali plaga vehementiora judicat. Nam homines exanimant: & in Tartaria regni Mongal mixtis cadunt nivibus. In Brasilia verò rarò demittuntur fulmina, ac tanta fulgura, ut Solem superare videantur. Ioseph Acoſta anno 1560. Tempote Marci Antonini Philosophi, fulmine ad legionis Christianæ preces percussos hostes legimus. Unde Christianorum Legio Fulminatrix dicta. Confestim inquit imperator de illis in Epist.) ut procubuerunt in facies & preces fuderunt ad ignotum mihi DEVM, descenderunt de cælo, in nos quidem frigidissimus imber, in nostros vero hostes, grandæ mixta fulminibus, ut sine mora sentiremus, præsto esse victam operæ DEI potentissimi.

CAPUT VI.
DE VENTIS.

ARTICULUS I.

De Origine Ventorum.

Ventorum causam Solem innuit Aristoteles 2. Meteoror. cap. 4. humorem, qui per summa terræ residet attrahentem, & terram ipsam calefaciendo exsiccantem. Non placet sententia Lydiato. Nam terra irrigata & exsiccata, parca est Ventorum materia. Terra enim non plus imbibit pluviam, quam ut suam expleat sitim, & in siccam permutet naturam; inde nulla exhalatio. Ex eodem demenso, in pluvias abire permittit, ejus non parva copia. Quid igitur pro-

